

Årshögtid

LUNDS UNIVERSITET | 23 JANUARI 2026

LUNDS
UNIVERSITET

Produktion och layout: Akademiintendenturen vid Lunds universitet

Foto: Omslag: Kennet Ruona. Sida 6, 11-12, 14-16: Kennet Ruona. Sida 8 och 10: Johan Persson.
Sida 9: Kongehuset. Sida 17: Henrik Karström.

Skribent: Sida 8-17: Petra Francke

Upplaga: 550 ex.

978-91-8104-852-0 (tryckt)

978-91-8104-853-7 (elektronisk)

Tryck: Media-Tryck, Lunds universitet, Lund 2026

Svanenmärkt trycksak 3041 0903

Program Årshögtid 23 januari 2026

Ingångsprocession

Anton Diabelli: *ur 12 stycken för trumpet och puka*

Tal av rektor

Professor Erik Renström

Installation av Lunds universitets hedersledamot

Rektor installerar H.M. Drottning Margrethe som hedersledamot vid Lunds universitet

Utdelning av Lunds universitets silvermedalj

Rektor delar ut Lunds universitets silvermedalj till professor Cecilia Jarlskog och professor Markku Rummukainen

Högtidsföreläsning

Docent David Gudmundsson, Teologiska fakulteten

Körmusik

Jeg er en Skandinav

Text: H.C Andersen

Musik: Otto Lindblad

Utdelning av Lunds universitets administrativa pris

Förvaltningschef Susanne Kristensson delar ut universitetets administrativa pris till digitaliseringsamordnare Håkan Håkansson, Universitetsbiblioteket och biblioteksassistent Tomasz Lesniak, Universitetsbiblioteket

Utdelning av Studenternas pris för utmärakta lärarinsatser inom undervisningen

Filosofie studerande Teo Houmann, Lunds universitets studentkårers ordförande håller tal och studentkårerna delar ut Studenternas pris för utmärakta lärarinsatser inom undervisningen till biträdande universitetslektor Hannah Herde, Fysiska institutionen, docent Karin Nykvist, Språk- och litteraturcentrum och docent Olof Sandgren, Institutionen för kliniska vetenskaper Lund

Utdelning av Karin Dahlgren Minnesfond

Kommittéledamot Louise Pierce delar ut stipendium till filosofie studerande Lotta Flink

Avslutande ord av rektor

Professor Erik Renström

Utgångsprocession för H.M. Drottning Margrethe och rektor Erik Renström

Anton Diabelli: *ur 12 stycken för trumpet och puka*

Körmusik

Ěriks Ešenvalds: *O Salutaris Hostia*

Utgångsprocession

Anton Diabelli: *ur 12 stycken för trumpet och puka*

Musiker och sångare från Akademiska kapellet och Lunds Akademiska kör vid Odeum under ledning av director musices Patrik Andersson.

Efter årshögtiden är samtliga närvarande välkomna att inta förfriskningar i Pelarsalen och Atriet.

Rektor har ordet

För tusen år sedan var Lund en ung stad, yngre än vad Hässleholm är idag. Men ändå stod den stadigt på uppåt tusenåriga anor från Uppåkra som under mycket lång tid var centralort i det bördiga Sydvästskåne.

Grundandet av Lund i slutet av 900-talet markerade ett viktigt led i enandet av det danska kungariket. Lund utvecklades snabbt till ett nördarnas fäste. Katedralskolan grundades 1085 och blev med det Nordens första skola. Fortfarande verksam med full kraft har den utbildat generationer av lundensare och numera – med det fria skolvalet – skåningar ibland till och med så långt bort ifrån som Malmö och Landskrona.

Lund går inte att föreställa sig utan sin domkyrka. Den firade häromåret sin 900:e födelsedag. Då hade den firat 535 gånger som dansk domkyrka och 365 med svensk identitet. Vissa skulle kunna påstå att den är mer dansk än svensk.

Lunds universitet har däremot aldrig varit danskt, fast hon hade gärna velat vara det. Nordens första institution för högre utbildning Studium Generale inrättades i Gråbrödraklostret i Lund 1425. I det medeltida Europa var kyrkan starkt pådrivande för att inrätta sådana lärosäten och en vanlig utveckling var att de utvecklades till universitet. I Lund tog det mycket lång tid. Biskopar i Lund uppvaktade flitigt de danska kungarna om att ett universitet borde grundas i Lund. Bromsklossen var att det sedan 1479 fanns ett universitet i huvudstaden, Köpenhamns universitet. När Danmark förlorade Skåne efter freden i Roskilde fortsatte biskop Peder Winstrup den intensiva uppvakningen, men nu mot den svenska kungamakten. Ett av argumenten att den nu erövrade landsändan skulle försvenskas snabbare om det utbildades fler svenska präster i Lund. Plötsligt hade läget i utkanten av riket förvandlats till en fördel och till slut fick så Lund sitt universitet när änkedrottning Hedvig Eleonora av Holstein-Gottorp den 19 december 1666 skrev under stiftelsebrevet, men den formella invigningen fick vänta till Karldagen 1668 som sedan dess är universitetets högtidsdag.

Lunds universitets öde har formats av att befinna sig på avstånd från makten. Det har gjort att den där försvenskningen kanske inte gick med den hastighet som var tänkt och märks än idag. Lund är ett mycket attraktivt val bland Stockholmsungdomar som vill öka avståndet till sina föräldrar. Men vi kan aldrig ta vår plats för given. För att fortsätta vara det breda och framstående universitet som vi är, måste vi dels förmedla den nytta vi gör för samhället, dels ständigt leverera utbildning och forskning som är intressant och nydanande i världen. I år

utnämns Lunds universitet till världens främsta inom hållbar utveckling - en bragd vi kommer att minnas länge. Den bragden är resultat av många kollegors och studenter enastående insatser. De hedersbetygelser som vi delar ut idag är ett sätt att visa uppskattning till några kollegor som presterat långt bortom vad som är rimligt att förvänta.

Danmarks och Sveriges öden formas också av att förhålla sig till makter på avstånd. I skrivande stund präglas världen inte av en hållbar utveckling. Autokratiskt makt-språk vinner mark på det demokratiska samtalets bekostnad och världen idag är en osäkrare plats än tidigare där rättsstatsprinciperna ständigt utmanas. Det är lätt att bli modfälld, men vår tid kräver beslutsamhet, ihärdighet och att vi fördjupar samarbeten med nära vänner. Danmark och Sverige delar skandinaviska värden som håller vetenskapliga framsteg, demokrati, det fria ordet och den fria konsten högt. Vi har en gemensam historia som lagt grunden för att en gemensam lysande framtid är möjlig.

Mot denna bakgrund gläds vi över att Hennes Majestät Drottning Margrethe idag utnämns till Hedersledamot vid Lunds universitet, som en symbol för skandinaviska värden och strävanden. Ibland är symboler viktiga för att mana till handling. Idag är en sådan dag, ett steg in i en ny tid, och jag bjuder in er alla att ta del av den.

ERIK RENSTRÖM
Rektor för Lunds universitet

Utmärkelser vid Årshögtiden 2026

LUNDS UNIVERSITETS HEDERSLEDAMOT

2022 beslutade universitetet att instifta utmärkelsen hedersledamot vid Lunds universitet. Utmärkelsen ska tilldelas den som gjort enastående insatser i offentlig eller enskild verksamhet och som haft stor betydelse för särskilt Lunds universitet, men också för samhället i stort. Som yttre tecken på utmärkelsen erhåller personen ett diplom samt en nyckel i silver att bära som kavajnä. Nyckeln är utformad som en av 1668 års nycklar, och dess ax är utformat som hälften av en sol från universitetets spiror. Beslut om hedersledamot fattas av rektor efter förslag från rådet för utmärkelser.

LUNDS UNIVERSITETS SILVERMEDALJ

Lunds universitets silvermedalj delas ut till personer som gjort särskilt betydelsefulla insatser för Lunds universitet. Den delas i första hand ut till personer inom Lunds universitet, men kan också ges till andra personer som gjort särskilt betydelsefulla insatser för universitetet och samhället. Medaljen tillverkas i silver och av 18:e storleken (56 mm i diameter) och bärs i band i universitetets färger lejonbrons och blått. På medaljen finns inskriptionen FÖR UTMÄRKTA TJÄNSTER i övre halvcirkeln, mottagarens namn i undre halvcirkeln och årtal i mitten. Rektor fattar beslut om tilldelning efter förslag från rådet för utmärkelser.

LUNDS UNIVERSITETS ADMINISTRATIVA PRIS

Lunds universitetets administrativa pris delas årligen ut till medarbetare som har utfört utmärkta administrativa insatser av innovativ karaktär som bidragit till universitetets utveckling eller för service och effektivitet utöver det vanliga. Rektor fattar beslut om utdelningen av priset efter förslag från universitetets medarbetare och studenter.

STUDENTERNAS PRIS FÖR UTMÄRKTA LÄRARINSATSER INOM UNDERVISNINGEN

Lunds universitet delar årligen ut upp till tre pedagogiska priser för framstående insatser i utbildning. Lärare kan därmed få erkännande för utvecklingsarbete, som bidragit till att stärka utbildningens kvalitet. Genom att uppmärksamma sådana insatser kan dessa bli kända utanför den egna kursen eller utbildningen. Priserna syftar också till att bidra till spridning av god pedagogisk praxis. Rektor fattar beslut om utdelning av priser för utmärkta lärarinsatser inom undervisning efter förslag från Lunds universitets studentkårer.

KARIN DAHLGREN MINNESFOND

Karin Dahlgren innehade tjänsten som övermarskalk vid Lunds universitet i drygt tjugo år. I den verksamhet som Karin bedrev utgjorde studenter en betydelsefull och vital del. Ändamålet med Karin Dahlgren Minnesfond ska vara att främja fostran och utbildning av studerande vid Lunds universitet med särskilt beaktande av sådana personer som vårdar och utvecklar akademiska traditioner.

Lunds universitets årshögtid

Årshögtiden hålls traditionellt sett i anslutning till Karldagen, som var den dag då Lunds universitet invigdes 1668.

I Lunds universitets sigill kan man läsa årtalet 1666. Den 19 december utfärdade konung Karl XI:s förmyndarregering stiftelsebrev, privilegier och konstitutioner för det nya Kungliga Karolinska Universitetet. Det skulle dock dröja till den 28 januari, Karldagen, 1668 innan den högtidliga invigningen ägde rum.

I dessa tider kan det vara av intresse att påminna om att Lunds universitet år 1668 var det femte i Sverige. Utöver Uppsala (grundat 1477) fanns då i svenska besittningar runt Östersjön universiteten i Åbo (1640), Dorpat (1632) och Greifswald (1456 och 1631). Den lundensare som värdesätter anciennitet kan glädjas åt att Nordens första högskola – i ordets egentliga bemärkelse – inrättades vid franciskanerklostret i Lund redan 1438. Här kunde man förvärva baccalaureusgraden.

Högtidsföreläsning

DAVID GUDMUNDSSON

David Gudmundsson är docent i kyrkohistoria och universitetslektor i religionsdidaktik. Han arbetar framför allt med ämneslärarutbildningen vid Centrum för teologi och religionsvetenskap, CTR, vid Lunds universitet. Han undervisar i religionsdidaktik och på kurser med kyrkohistorisk inriktning på grund- och avancerad nivå. Hans forskning rör framför allt tidigmodern svensk kyrkohistoria. Det gäller till exempel mötet mellan kyrka och militärmakt eller mellan ortodoxi och pietism. I anslutning till detta arbetar han gärna med utgåvor av tidigmodernt källmaterial. Bland andra forskningsintressen finns historiebruk, stiftshistoria, militärhistoria och religionsundervisning.

David Gudmundsson disputerade 2014 i kyrkohistoria på avhandlingen *Konfessionell krigsmakt. Predikan och bön i den svenska armén 1611–1721*, där han undersöker religionens roll inom den svenska armén under stormaktstiden. Efter disputationen har han varit verksam i flera forskningsprojekt vid CTR och arbetade 2015–2018 som lektor i religionsvetenskap vid Högskolan i Jönköping. Han blev docent i kyrkohistoria 2018. Sedan 2023 är han föreståndare för Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv, LUKA. Inom ramen för detta intresserar han sig för den moderna tidens svenska kyrkohistoria.

David Gudmundsson är även ledamot av Vetenskaps-societeten i Lund och Svenska militärhistoriska kommissionen.

Lunds universitets hedersledamot

DROTTNING MARGRETHE II AV DANMARK

H.M. Drottning Margrethe var Danmarks regent från 1972 till 2024 och blev därmed den längst regerande monarken i landet sedan medeltiden. Drottning Margrethe har studerat vid flera internationellt framstående universitet, bland annat i Cambridge, Paris och London, med inriktning mot arkeologi och statsvetenskap.

Drottningen är en erkänd bildkonstnär och formgivare. Drottning Margrethe har haft egna utställningar, illustrerat böcker, skapat scenografi och kostymer för teater och balett samt arbetat med textil och grafisk form.

I motiveringen till utnämningen av Drottning Margrethe till hedersledamot vid Lunds universitet framhålls hur Drottningen förenar ett djupt och livslångt engagemang för vetenskap och konst med en gedigen akademisk bakgrund. Som välrenommerad konstnär representerar Drottningen ett konstnärligt skapande i nära samspel med klassisk humanistisk bildning – värden som är

centrala för Lunds universitets identitet och som gör Drottningen till en inspirerande förebild för studenter inom alla fakulteter.

Genom sin person och sin historia personifierar Drottning Margrethe även de nära och långvariga banden mellan Danmark och Sverige. Lund har djupa rötter i dansk historia, inte minst som ärkebiskopssäte och platsen för Nordens första högre läroanstalt, grundad 1438. Studentutbytet mellan Köpenhamns och Lunds universitet har varit levande genom seklerna, och under andra världskriget fann danska studenter en fristad i Lund.

Att utse Drottning Margrethe till hedersledamot markerar Lunds universitets historiska band med Danmark och en tydlig vilja att fördjupa vidareutveckla denna gränsöverskridande samverkan i framtiden. I en tid präglad av globala osäkerheter är detta samarbete mer angeläget än på mycket länge.

Lunds universitets silvermedalj

CECILIA JARLSKOG

Ett forskarliv i partikelfysikens tjänst

Vad består materien av och vilka lagar styr universums uppbyggnad?

Det är frågor som Cecilia Jarlskog, professor emerita i matematisk fysik, har studerat under sin forskarkarriär.

För sina framstående vetenskapliga insatser och sitt starka internationella engagemang tilldelas hon nu Lunds universitets silvermedalj.

Cecilia Jarlskog blev professor vid Lunds universitet 1994 och är internationellt erkänd för sin forskning inom teoretisk partikelfysik. Ett centralt tema i forskningen är den så kallade CP-symmetrin som beskriver hur partiklar och deras motsatser, antipartiklar, förhåller sig till varandra. När denna symmetri inte är perfekt uppstår små skillnader som kan ge viktiga ledtrådar till varför universum innehåller mer materia än antimateria. Utan denna obalans hade varken stjärnor, planeter eller liv kunnat uppstå.

Ett av Cecilia Jarlskogs mest inflytelserika vetenskapliga bidrag är den så kallade Jarlskog-invarianten – ett matematiskt mått som används för att beskriva hur starkt CP-symmetrin bryts, och som i dag är ett etablerat verktyg inom modern partikelfysik.

– Jag hittade en relation som förenar fjorton villkor. Men jag brukar säga att det inte var jag som hittade relationen, utan att det var den som hittade mig, säger

Cecilia Jarlskog, som plötsligt insåg hur allt hängde ihop under en promenad.

Cecilia Jarlskog har varit engagerad på hög nivå i en lång rad nationella och internationella vetenskapliga organisationer.

– När jag nyligen tittade på mitt CV kunde jag knappt fatta att jag har gjort allt detta!

Under många år var hon bland annat ledamot och ordförande i Nobelkommittén för fysikpriset och hon har haft flera ledande uppdrag inom CERN, den europeiska organisationen för partikelfysik.

Uppdragen har varit mycket givande, även om hon menar att hon ibland kanske blev tillfrågad mest för att hon var en av få kvinnor inom sitt ämne.

– Jag tackade ja för att jag tyckte att det faktiskt behövdes kvinnliga ögon för att titta på saker och ting, säger hon.

Genom att tilldela Cecilia Jarlskog Lunds universitets silvermedalj vill universitetet uppmärksamma en forskare som med vetenskaplig skärpa och internationellt ledarskap har bidragit till att stärka både sitt forskningsfält och Lunds universitets internationella anseende.

– Det är en fin utmärkelse som jag kan berätta om för mina åtta barnbarnsbarn!

MARKKU RUMMUKAINEN

Klimatforskare som gjort avtryck långt utanför akademien

Klimatforskaren Markku Rummukainen har ett digert CV som professor, ledamot i nationella expertråd och representant för Sverige i internationella klimatpaneler och förhandlingar.

Nu uppmärksammas han med Lunds universitets silvermedalj.

Markku Rummukainen är inte helt bekväm med att stå i centrum. Han lever ett relativt enkelt liv och försöker hålla nere sitt klimatavtryck.

Men genom sitt arbete har han satt tydliga spår på högsta internationella nivå. När han nu tilldelas Lunds universitets silvermedalj är det inte bara för sin forskning, utan också för sitt arbete som rådgivare och expert vid svenska och internationella institutioner där vetenskapen är avgörande för att förstå och hantera klimatförändringar – en av vår tids största utmaningar.

– Silvermedaljen var en överraskning. Jag känner mig hedrad. Samtidigt är det med lite blandade känslor – det finns ju så många andra duktiga kollegor, säger han.

Som forskare har Markku Rummukainen intresserat sig för utveckling av avancerade regionala och globala klimat- och jordsystemmodeller, bland annat inom det strategiska forskningsområdet MERGE. På senare tid har han även

arbetat med kunskapssammanställningar om skogens klimatnytta som fått genomslag inom såväl forskarvärlden som i utredningar och den bredare samhällsdebatten.

Det är precis så han vill ha det.

– Jag tycker det är viktigt att ta fram ny kunskap och att den kan komma till användning i samhället. När det gäller klimatfrågan är allt och alla berörda på något sätt.

Det var den inställningen som fick honom att söka sig till att bidra till FN:s klimatpanel IPCC, först som expertgranskare och sedan som rapportförfattare för att slutligen bli Sveriges representant under åren 2016–2023. Han har också deltagit i den svenska delegationen i FN:s klimatförhandlingar och i regeringens klimatpolitiska råd. I dag sitter han bland annat i Europeiska miljöbyråns vetenskapliga kommitté. Kort sagt är han en respekterad och ofta anlita expert i klimatfrågor. Han håller sig dock borta från politiska ställningstaganden.

– Jag vill gärna tillgängliggöra forskning och kunskap, men jag vill inte påtvinga människor mina personliga åsikter, säger han.

Samtidigt är han tydlig med att världen inte har något alternativ till klimatomställning.

– Men det går dessvärre alldeles för långsamt.

Lunds universitets administrativa pris 2026

HÅKAN HÅKANSSON OCH TOMASZ LESNIAK

De gjorde överlevnars röster tillgängliga för världen

Tack vare Håkan Håkansson och Tomasz Lesniaks arbete är Ravensbrückarkivets vittnesmål från Förintelsen fritt tillgängliga och erkända av Unesco som ett världsminne. Nu belönas de med Lunds universitets administrativa pris.

Ravensbrückarkivet är en samling av 500 djupintervjuer med överlevande från nazisternas koncentrationsläger, främst kvinnor från lägret i Ravensbrück. Dessa var polska medborgare och kom till Sverige med de vita bussarna sommaren 1945.

Zygmunt Łakociński var polsk lektor vid Lunds universitet

och anlätades som tolk vid mottagandet. Han insåg snart vikten av att bevara överlevnars starka berättelser för eftervärlden och startade ett forskningsprojekt. Inom ramen för det började en grupp polska före detta lägerfångar – sju kvinnor och två män – hösten 1945 resa runt till flyktinförläggningar i södra Sverige och intervjua Ravensbrücköverlevarna om deras upplevelser. Valet av intervjuare var avgörande för projektet.

– Först ville överlevarna inte prata, för dem var detta ju ett öppet sår. Och det var många som inte trodde att någon skulle tro på dem. Men att de träffade personer

med liknande erfarenheter skapade förtroende, säger Tomasz Lesniak.

Det har gjorts större dokumentationsprojekt om Förintelsen, men att intervjuerna här gjordes av andra överlevare och att de genomfördes så snart efter kriget gör Ravensbrückarkivet unikt.

Utöver intervjuerna samlade man bland annat in lägerpoesi, transportlistor, läroböcker och teckningar.

Projektet avslutades 1946 och vittnesmålen användes i Ravensbrückrättegångarna 1946–47, där ett trettiotal förövrare fälldes. Materialet förseglades sedan och spärades för användning i femtio år på grund av dess känsliga natur. År 1949 skickades det till Hoover Institution Library & Archives, Stanford University, där det förvarades fram till 1972. Två år senare donerades det till UB i Lund.

Först i slutet av 1990-talet öppnades arkivet för forskning. Tidiga digitaliseringsförsök gjordes, men internet var i sin linda och efterfrågan begränsad. De som var intresserade fick komma till Universitetsbiblioteket och bläddra i materialet i specialläsesalen.

Först 2014 tog UB tag i arbetet med att digitalisera arkivet på initiativ av Håkan Håkansson, som hade blivit ansvarig för handskriftsavdelningen. Han knöt polskfödde Tomasz Lesniak till projektet och initierade arbetet med att säkra finansiering.

Med bidrag från svenska stiftelser och privata finansierare i USA kunde de sätta igång. Alla intervjuer översattes till engelska av två auktoriserade översättare. Håkan Håkansson och Tomasz Lesniak digitaliserade materialet som sedan strukturerades i en öppen webbportal. Där

indexerades det med ämnesord och kategorier så att det skulle bli lätt att hitta i – allt sammantaget ett mycket omfattande och krävande arbete.

Men det har gett tydliga resultat. I dag har webbportalen cirka 10 000 användare per år.

– Det är naturligtvis inte som en kommersiell sajt, men väldigt många jämfört med dem som kom till specialläsesalen. Och materialet används såväl av kvalificerade akademiska forskare som släktforskare och skolungdomar som skriver uppsatser, säger Håkan Håkansson, som ofta också får visa arkivet på plats.

2025 utnämnde Unesco arkivet till världsminne, ett kulturarv som är av stort värde för mänskligheten.

– Utmärkelsen gör att arkivet lockar ännu fler användare. Och det är fint att uppmärksamma den lilla grupp intervjuare som gjorde den här enorma insatsen för eftervärlden utan att någonsin få något erkännande för det, säger Håkan Håkansson.

Nu har han och Tomasz Lesniak utsetts till Lunds universitets administrativa pristagare. I nomineringen till priset nämns bland annat hur deras extraordinära administrativa insatser, vision, uthållighet och nytänkande har byggt upp Ravensbrückarkivet till en internationellt erkänd forskningsplattform.

– Vi är mycket glada över priset. Det känns fint att universitetet uppmärksammar UB. Vi är väldigt stolta över den här samlingen. Och det har varit ett viktigt arbete att kunna marknadsföra den och göra den offentlig. Det känns meningsfullt, säger de.

Studenternas pris för utmärkta lärarinsatser inom undervisningen 2026

HANNAH HERDE

”Vi bygger utbildningen tillsammans”

Vad gjorde dig överraskad, frustrerad, nyfiken?

Det får partikelfysikern och pedagogiska pristagaren Hannah Herdes studenter ange i en utvärdering – efter varje lektion.

– Vi bygger utbildningen tillsammans, säger hon.

Hannah Herde kommer från USA, men kärleken förde henne till Sverige. Hon mötte sin blivande man när hon arbetade vid forskningsanläggningen CERN i Schweiz. Dit återvänder hon fortfarande eftersom hon är specialiserad på konstruktion av de detektorer som används i ATLAS-experimentet vid Large Hadron Collider. Hon arbetar också med Light Dark Matter eXperiment (LDMX) som går ut på att försöka skapa partiklar av mörk materia som är lättare än protoner. Kort sagt undersöker hon universums mest grundläggande strukturer.

Redan som student vid Wellesley College började hon assistera sina lärare och blev involverad i en radikal omgörning av utbildningen till ett mer studentaktivt arbetssätt.

– Mina instruktioner som lärarassistent var tydliga: ge inte studenterna svaret. Men peka, hjälp, föreslå – och var bara dig själv, säger hon.

Det är ett arbetssätt som hon har burit med sig sedan dess – trots att det inte alltid landar så väl hos studenterna.

– Jag blir i princip alltid ogillad de första två–tre veckorna på en kurs. För jag bjuder in studenterna att vara med och samskapa rummet. Och det är de inte vana vid, säger hon.

Men efter ett tag vänder det. I studenternas nominering till det pedagogiska priset hyllas Hannah Herdes engagerande och nyskapande undervisningsmetoder. De lyfter också fram hur hon genuint bryr sig om sina studenter och skapar en trygg miljö där ingen fråga är för dum. De uppskattar även möjligheten att ge kort anonym feedback efter varje lektion, som tas upp redan vid nästa undervisningstillfälle.

– Ibland har studenterna rätt. Om en aktivitet inte fungerar ändrar jag den direkt och vi provar igen.

Hannah Herde liknar sin undervisning med forskning: att testa, utvärdera och förfina i omgångar.

Att hon nu tilldelas studenternas pedagogiska pris gör henne rörd.

– Det är en enorm gåva att få lära tillsammans med studenter. Att de vill lära tillsammans med mig. Och även i början, när de genuint ogillar nästan allt, så dyker de upp. De försöker. Och de fyller i enkäterna.

– Att säga att detta är den största utmärkelsen i mitt liv känns för litet. Jag är verkligen, på djupet, oerhört rörd.

KARIN NYKVIST

Smittande entusiasm för litteratur och undervisning

Vem är du och vad har du med dig?

Det vill litteraturvetaren och pedagogiska prisstagaren Karin Nykvist veta om alla sina studenter, trots att hon kan ha över femtio av dem på en kurs. Och självklart lär hon sig namnen på alla.

Karin Nykvist är en mångsysslare inom litteratur. Hon recenserar böcker i dagspress och radio, håller i författarsamtal, sitter i juryn för Nordiska rådets litteraturpris, forskar om hur olika språk blandas i nordisk litteratur – och så gör hon sitt bästa för att entusiasmera studenter att ta del av litteraturens värld. Och den är stor.

– Litteraturen rymmer allting! Den är alltid bunden till en kontext och kontexten är ju gränslös. Man kan komma in på allt möjligt, säger Karin Nykvist.

Hon undervisar på alla nivåer. En återkommande kurs är den inledande orienteringen i litteraturvetenskap, där studenterna får läsa verk från skiftande tider och genrer, lära sig terminologi och upptäcka vad som händer när man läser en text.

– De värmer liksom upp sig. Ofta är de väldigt taggade, och jag försöker hålla fast vid det, säger Karin Nykvist, som gärna tar med någon aktuell bok – till exempel av en Nobelpristagare – eller ordnar så att studenterna får se en teaterföreställning.

Karin Nykvist är mån om stämningen i klassrummet och brukar ägna en inledande timme åt att hon och studenterna ska lära känna varandra. Det är viktigt för henne att se varje student som en egen individ, något som studenterna uppskattar. I nomineringen till det pedagogiska priset framhåller de också hur hon främjar reflektion, kreativitet och ett öppet förhållningssätt till textanalys.

Hennes engagemang för litteraturvetenskap och för studenterna går inte att ta miste på

– De satsar tid, pengar och energi på att studera hos oss trots att de får få timmar i sal. Jag vill möta det förtroendet med stor respekt, säger hon.

När Karin Nykvist sökte till forskarutbildningen i litteraturvetenskap såg hon framför sig en karriär där hon aldrig skulle behöva vara ledsen.

– Fast det har inte stämt, skrattar hon.

Men hon ångrar inte sitt yrkesval, och efter 25 år brinner hon fortfarande för att undervisa. Att studenterna nu förärar henne sitt pedagogiska pris känns stort.

– Det är det finaste man kan få! Jag är så otroligt glad och tacksam, säger hon.

OLOF SANDGREN

Sätter språkstörningar i ett större sammanhang

Vad händer när språket fungerar och när det inte gör det?

Det är frågor som logopeden och pedagogiska pristagaren Olof Sandgren arbetar med i sin forskning och undervisning.

Olof Sandgren kom in på logopedi via ett stort språkintresse. I sin forskning intresserar han sig för språk-, läs- och skrivutveckling, med särskilt fokus på språkstörning och dyslexi, och hur språkliga svårigheter påverkar elevers skolgång och måluppfyllelse. Som lärare knyter han ofta an till skolans och samhällets aktuella utmaningar, något som lyfts fram som särskilt värdefullt i nomineringen till studenternas pedagogiska pris.

– Det är viktigt att studenterna ser hur det vi undervisar om hänger ihop med det som diskuteras i samhället varje dag, säger han.

I sin undervisning arbetar Olof Sandgren med studentaktivt lärande genom case, diskussioner och gemensamma reflektioner där studenterna aktivt får pröva, problematisera och bidra med sina perspektiv.

– Det var ett tag sedan vi ägnade oss åt rena föreläsningar där studenterna förväntades vara tysta – nu skapar vi aktiviteter där alla kan bidra, säger han.

Studenterna uppskattar hur Olof Sandgren skapar tydlig struktur och kopplar undervisningen till klinisk praktik och andra logopediska områden. Feedback plöjs direkt ner i undervisningen och han upplevs som tillgänglig, engagerad och tydlig i sin kommunikation.

– Man pratar ibland om "undervisningsbördan", men det känner jag inte alls igen. Jag tycker verkligen att det är roligt att undervisa. På logopedprogrammet har vi också en väldigt aktiv diskussion om pedagogik för att göra utbildningen så bra som möjligt.

Häromåret flyttade logopedutbildningen ihop med de andra medicinska utbildningarna i Forum Medicum.

– Det betyder jättemycket. Vi är inte isolerade öar längre. Nu kan vi enklare etablera nya samarbeten både mellan studenter och lärare, säger Olof Sandgren.

Själv kombinerar han forskning och undervisning med rollen som programnämndsordförande. Att han, som både undervisar och styr utbildningar, nu får studenternas pedagogiska pris ser han som ett fint betyg för organisationen.

– Och personligen känner jag mig väldigt hedrad. Det är det finaste priset. Att också få det vid ett universitet som är bland de hundra främsta i världen gör mig enormt glad!

Karin Dahlgren Minnesfond

LOTTA FLINK

När studentengagemanget blev en utbildning i sig

Lotta Flink har ägnat nästan lika mycket tid åt studentlivet som åt sina studier. Och engagemanget har betalat sig.

– Det har gjort studietiden så mycket roligare, och jag har blivit mycket bättre på att vara student, säger hon.

Lotta Flink började läsa i Lund 2019 och beräknar bli färdig som gymnasielärare i svenska och religion sommaren 2027. En rätt lång studietid kan tyckas, men då får man beakta att hon hade studieuppehåll i två år. Först var hon vice ordförande i Humanistiska och teologiska studentkåren och sedan programchef på Akademiska Föreningen. Och ja, det blev lite studiepaus vid den senaste Lundakarnevalen också...

Lotta Flink menar att hennes engagemang i studentlivet har gett henne struktur, mognad och ett brett kontaktnät. Samtidigt har hon blivit en tryggare, mer organiserad och engagerad student.

– Tidigare kände jag mig som en väldigt ung person. Jag kom direkt från gymnasiet och hade problem med att lägga upp min tid. När jag var ute på praktik hade jag svårt att passa in i rollen. Nu är allt det som bortblåst, säger hon.

Lotta Flink har också deltagit i doktorspromotionen fem gånger, senast som kransflickemarskalk. Det är ett ansvarsfullt uppdrag som handlar om att ta hand om nio små kransflickor. Efter en åktur med häst och vagn gör de entré i domkyrkan ungefär halvvägs in i den mer än tre timmar långa ceremonin.

– Vi marskalkar fick vara med på möten med polisen för genomgång av logistik och säkerhet längs rutten.

I väntan på avfärd underhöll Lotta Flink och hennes marskalkkollega de fint vitklädda flickorna i ett rum på Stadsbiblioteket där de ritade och åt korv. Utan ketchup.

– Det var väldigt kul att ta hand om dem. Och det har varit otroligt roligt att delta i doktorspromotionen genom åren och uppleva helheten.

Som mottagare av stipendiet ur Karin Dahlgren Minnesfond uppmärksammas Lotta Flink för sin positiva energi och för att hon med varm och stadig hand tagit hand om såväl nervösa doktorer som busiga kransflickor.

– Jag är mycket tacksam. Det känns fint att någon har sett att jag lägger mycket av mig själv i det, säger hon.

Ja eller nej till ”fictiv eganderätt”?

– HISTORIEN OM EN KNEPIG DONATION

Vad är väl en bal på slottet? Eller varför inte en promotionsmiddag, en professorsinstallation eller en årsdagsfestlighet på slottet? Särskilt nu när universitetets egen fest- och ceremonilokal nummer ett – universitetshuset – kommer att stå stängd för renovering i många år hade svaret på dessa frågor nog varit: jo tack, det hade inte varit dumt. Och faktum är att Lunds universitet kunde ha ägt ett alldeles eget slott! Detta är historien om när det hade kunnat bli så – och varför det inte blev det.

Enligt en samtida pressnotis började det hela med att Lunds biskop, Wilhelm Faxé, på sin födelsedag den 18 maj 1844 erhöll en oväntad gåva: ”en ovanligt stor donation” i form av löftet om att i en framtid erhålla ”den stora egendomen *Häckeberga*, belägen i nejden af Malmö”.¹ Det var nu inte som privatperson Faxé fått detta gåvobrev utan i sin roll vid Lunds universitet, ty icke blott var Faxé i egenskap av Lunds stiftschef per automatik lärosätets prokansler. Sedan mars detta år var han även dess tillförordnade kansler; alltså dess högste styresman näst under regeringen. Detta sedan den förre kanslern, kronprins Oscar, uppstigit som på tronen som Oscar I och då lämnat uppdraget.²

Donator var Johan Andreas Wollmar (1783–1861), en gång själv student vid universitetet.³ Där hade han studerat juridik, och som resultat – för att citera en dödsruna – blivit ”skicklig jurist, passionerad processmakare och god hushållare”.⁴ Rätthistorikern Kjell Å Modéer betecknar honom som en av de ”första skånska jurister som mer professionellt ägnade sig åt advokatverksamhet” och som en ”av tidens mest kända sakförare”.⁵ Själv titulerade han sig helst auditör, alltså militärdomare (om än bara vid en lantvärnsbataljon)⁶, men det var knap-

past genom detta uppdrag som han tjänat ihop medel nog för att på en utmätningsauktion år 1825 förvärva Häckeberga för 156.666 riksdaler – drygt 28 miljoner i dagens penningvärde!⁷

Häckeberga var i sammanhanget förstås mer än bara ett slott. Det var en ett stort jordagods; enligt uppgifter från 1811 omfattande mer än 10.000 tunnland åker-, tomt-, ängs- och betesmark samt runt 5.000 tunnland skog.⁸ Till ägorna hörde också ”en utaf sju holmar förskönad insjö”, och på en av dessa låg själva herresätet så naturskönt att Skåneskildraren Hans Peter Klinghammar, som besökte platsen under Wollmars ägo, skrev att

*En Gudomlig njutning måste det vara, att i aftonens stillhet, då månen stänker sitt silfverglitter på den af lätta vindar krusade vattenytan, i en julle sakta framglida emellan dessa af naturen ej mindre än kosten så frikostigt förskönade holmar, hvarifrån blommorna kringsprida sin väl-lukt och näktergalarne i den skönaste harmoni uppstämna sina underbara sånger.*⁹

En mer celeber gäst på Häckeberga var H C Andersen. Han firade midsommaren 1839 där och fick äran att föra fru Charlotte Wollmar till bordet vid middagen; först dock efter att iakttagit hur godssets bönder roade sig:

*[...] det var Midsommers Festen, en blomster-smykket Stang var reist midt i Gaarden ved hvilken stod tre Musikanter, den ene spillede mere falsk end den anden, Bønder og Bønderpiger dandsede lystigt; i Valsen hang Cavaleren blytung paa Damen; Een snød sin Næse midt i Dandsen og det gik saa uforstyrret videre.*¹⁰

Citatet är från Andersens dagböcker och är alltså ingen saga. En saga är nog däremot pressuppgiften om att gåvobrevet för detta rika gods med dess natursköna

1. *Svenska biet* 1844-05-23.

2. Martin Weibull & Elof Tegnér: *Lunds universitets historia 1668–1868*, bd 2 (Lund 1868), s 15 resp 42. Inkonsekvent nog anges häri att Oscar avträdde 3 mars men att Faxé blev tillförordnad redan 1 mars.

3. Biografiska uppgifter om Wollmar, där ej annat anges, från Carl Sjöström: *Skånska Nationen före afdelningarnes tid (1682–1832)* (Lund 1897), s 489.

4. ”Dödsfall” i *Lunds Weckoblad* 1861-03-07.

5. Kjell Å Modéer & Martin Sunnqvist: *Lagens öga – Hovrätten över Skåne och Blekinge 1821–2021* (Stockholm 2022), s 130, resp Kjell Å Modéer: *Skånska advokater – Från prokuratorer till samfundsadvokater* (Lund 1992), s 72.

6. Auditörstiteln används konsekvent i de pressnotiser jag har studerat liksom i universitetets arkivhandlingar.

7. *Wenersborgs Tidningar* 1825-03-31; Gustaf Ljunggren: *Skånska herregårdar* (Lund 1852–1863), opag, anger 159.701. Nutida värde via Ekonomiska museets valutaomvandlare (<https://ekonomiskamuseet.se/rakna-ut-penningvardet/>).

8. Ljunggren 1852–1863, opag.

9. H P Klinghammar: *Minnen från åren 1829–1839* (Helsingborg 1841), s 45. ”Kosten” möjligen tryckfel för ”konsten”?

10. Helga Vang Lauridsen (utg): *H C Andersens dagbøger 1836–1844*, s 34.

Håckeberga som det tedde sig 1822, tre år före Johan Andreas Wollmars förvärv av egendomen. Gravyr av Carl Fredrik Akrell. Bildkälla: Lunds universitetsbibliotek.

läge och dansande bönder skulle ha kommit till kansler Faxe på hans födelsedag. Av arkivhandlingarna framgår nämligen att universitetets konsistorium (styrelse) via ett befullmäktigt bud hade fått dokumentet redan dagen innan, den 17 maj, och därvid även en "serskild skrift, innefattande anhållan att Kgl. Academiens behagade inhemta Academiens Canzlers Embetsyttrande huruvida gåfvan får emottagas" – något som knappast varit påkallat om brevet gått direkt till Faxe. Tre dagar senare togs erbjudandet upp på ett konsistoriesammanträde. Rektor, professorn i teoretisk filosofi Lorenz Fredrik Westman, uppläste brevet, och ledamöterna konstaterade att "i afseende till de vid gåfvan fästade villkor" borde man inhämta ett "yttrande af någon lagkunnig person". En sådan fanns lyckligtvis i den egna kretsen: laghistorikern Carl Johan Schlyter, vilken nu uppdrogs

att "betänkande afgifva". Varvid Schlyter fick överta gåvobrevet och, enligt en marginalanteckning i protokollet, bums lämnade sammanträdet.¹¹ Redan till nästa möte, blott nio dagar senare, hade han sitt yttrande klart. Inget beslut togs dock mer än att Schlyters skrift skulle cirkuleras bland ledamöterna fram till nästa möte.¹² Detta ägde rum den 15 juni, men trots att alla nu läst texten ansåg sig professorerna ännu inte beredda att låta frågan gå vidare till kanslern. I stället infordrades ännu ett yttrande, nu från *Inspectura Ærarii*. Det var universitetets interna organ för tillsyn av ekonomiförvaltningen, och utgjordes av akademiräntmästaren jämte två professorer som *Inspectores* enligt rullande schema. 1844

11. Lunds universitetsarkiv (LUA): Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol A 2 A:115, sammanträde 1844-05-20, § 3.

12. aa, sammanträde 1844-05-29, § 17.

var detta teologen Henrik Reuterdahl och naturvetaren Sven Nilsson.¹³

Innan dessa hunnit återkomma med sin dom hade vårterminen löpt ut och avgående rektor kunde i sin verksamhetsberättelse för läsåret 1843/44 endast rapportera att Wollmars "anbud dock ännu ej hunnit blifva föremål för Cons. slutliga öfverläggning."¹⁴ Först till den 1 juli hade de båda *Inspectores Ærarii* sitt yttrande klart. Nu följde en intressant diskussion, inte huruvida universitetet borde ta emot donationen eller ej, utan om man, när gåvobrevet vidarebefordrades till kanslern – för att i sin tur av denne skickas till Kungl Maj:t (regeringen) för beslut – även borde bifoga de båda betänkandena eller ej. Nyss avgångne rektor Westman yrkade på att gåvobrevet skulle avgå ensamt medan hans nyttillträdde efterträdare, matematikern Carl Johan Hill, tvärtom ville ha med även yttrandena. Han fick dock bara en professorskollega med sig, och medan två förklarade sig neutrala så röstade en majoritet om sex (däribland Reuterdahl; Nilsson var ej närvarande) för att skicka endast brevet.¹⁵

JURIDISK BAKVÄG TILL AVKOMMANS FROMMA

Man undrar förstas varför vissa inte ville att kanslern och regeringen skulle få ta del av de interna utredningarna. I protokollet hänvisar Westman till "gifvarens önskan", men man frågar sig om det även handlade om att man inte ville styra beslutet i en viss riktning alternativt om yttrandena innehöll för donator ofördelaktiga slutsatser? Som en något märklig kompromiss beslöts dock att till gåvobrevet även foga själva protokollet. Att yttrandena fanns och diskuterats kunde alltså hur som helst inte undgå Faxen, och rimligen bör även han ha blivit nyfiken på vad de innehöll. Under alla omständigheter framgår det av ett brev från Faxen till konsistoriet knappt två månader senare att han då på något sätt hade tagit del av samtliga de tre dokumenten: Wollmars gåvobrev och de båda yttrandena.¹⁶

Under ärendets hantering framgår det att dessa dokument – uppenbarligen bara föreliggande i ett original-exemplar vardera – ivrigt skickades runt inom konsis-

toriet. Frustrerande nog för historikern så har däremot inget av dem bilagts protokollen, och av skäl som kommer att framgå finns de över huvud taget inte bevarade i Universitetsarkivet! För att förstå professorernas betänkligheter får man därför dels läsa litet mellan raderna i vissa av protokollen, men framför allt vända sig till den samtida pressen. Där hade uppgifter om donationens villkor nämligen börjat läcka ut redan i slutet av maj. *Malmö Allehanda* rapporterade:

*[...] är wid denna donation den clausul gjord, att egendomen skall disponeras af Friherre C. G. Wrangel och efter hans frånfälle af en gren utaf Wrangelska familjens descendenter så länge någon af dessa lefwer, emot det att Disponenten af egendomen betalar till Akademien årligen 600 Rdr Bko. Hela detta tillgörande synes med andra ord vara detsamma som att Heckeberga egendom skall vara ett slags fideikommiss [sic!] i Wrangelska familjen och att Akademien fått en årlig gåfwa af 600 Rdr. Skulle Familjen dö ut, så lärer egendomen komma att oafkortad tillfalla Akademien.*¹⁷

Samma slutsats drogs i liberala *Aftonbladet*, där en anonym insändare konstaterade att villkoren stod "i rak strid med kongl. förordningen d. 27 April 1810, angående upphäfvandet af fideikommiss", vilken stadgade att man vid bortgivande av fast egendom inte längre fick föreskriva framtida äganderätt längre än två generationer.¹⁸ Det var alltså denna rätt nya begränsning i skapandet av fideikommiss som Wollmar sökte kringgå med att göra Lunds universitet till formell ägare och familjen Wrangel endast till "disponenter". Varför ville nu den ofrälse Wollmar på detta sätt gynna de adliga Wranglarna? Jo, den tilltänkte disponenten, Carl Gustaf Wrangel von Brehmer, var ingen annan än Wollmars svärson, gift med dottern Augusta (denne måg var för övrigt identisk med det befullmäktigade bud som överlämnat gåvobrevet).¹⁹ Och uppenbarligen var Wollmar angelägen om att få

13. *Lunds akademis katalog för vår-terminen 1844* (Lund 1844), s 10, resp samma skrift för ht 1844, s 10.

14. L F Westman [som "Universitetets rektor]: *Till bevästande af rektors-ombytet vid Kongl. Carolinska universitetet den 22 juni 1844* (Lund 1844), opag.

15. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol A 2 A:115, sammanträde 1844-07-01, § 5.

16. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol E 3 A:34, kanslersbrev 1844-08-26.

17. *Malmö Allehanda* 1844-05-21.

18. *Aftonbladet* 1844-05-31. Rörande fideikommissens historia i Sverige och därtill hörande lagstiftning skulle det föra för långt att gå in på detta här, men i sammanhanget kan hänvisas till lundaforskarna Henrik Berggrens och Martin Dacklings artikel "Between deplorable anachronism and valuable heritage – The persistence of the Swedish fideikommiss institution, 1810–1964" i *Scandinavian Journal of History* nr 1 2024; en av flera artiklar publicerade inom ramen för det LU-baserade forskningsprojektet "Att konservera godsen vid släkten: Fideikommiss i Sverige under 400 år".

19. Gustaf Elgenstierna: *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*, bd 9 (Stockholm 1936), s 45.

svar på sitt förslag, ty i slutet av sommaren 1844 inkom en påminnelse – denna gång verkligen skickad via kanslern, som i sin tur gjorde en brevlades påstötning hos konsistoriet.²⁰ I detta brev framgår att det funnits vissa "betänkligheter" kring tidigare formuleringar, men att donator nu "föreslagit vissa förändringar", varvid konsistoriet ombads att "skyndsamt inkomma med utlåtande".

EN EKONOMISKT SINNAD LATINARE

Den 31 augusti skred konsistoriet alltså slutligen till diskussion i själva sakfrågan.²¹ Utöver en protokollspunkt på halvannan foliosida finner vi här också ett längre yttrande som faktiskt bilagts protokollen: en fysisidig inlaga från professor Johan Gustaf Ek. Här framgår vissa detaljer i gåvovillkoren som inte nämnts annars (som att universitet förväntades upprätta en fond för ett änkesäte – för Wollmars hustru? – överta vissa lån och stå för Håckebergas brandförsäkring) men också att såväl Schlyter som Reuterdahl och Nilsson i sina betänkannden rekommenderat ett avböjande, främst med hänvisning till det ringa årliga beloppet. Det ansåg inte Ek. Visserligen erkände han att villkoren skulle göra universitetets äganderätt tämligen "fictiv" och att man behövde fråga sig

[...] huruvida denna fictiva eganderätt kan vara åtföljd af antingen sådana fortfarande bestyr, som kunde befinnas alltför betungande för den eller de Academiens tjenstemän, som kunde komma att dermed få befattning, eller sådana äfventyr, som göra det för Academien orådligt, att låna sitt namn till denna fiction. Mig synes det icke så.

Ek må i grunden ha varit professor i latin, men i sin inlaga talade han som en ekonom (något han kanske även var; han blev med tiden vice ordförande för stadens sparbank²²). Han hade nämligen räknat på hur de 600 riksdalerna skulle utvecklas "genom att år från år i Skånska Hypoteksföreningen insätta dessa" och "den årligen till capitalet tillagda räntan". Hans kalkyl var att summan på 33 år efter makarna Wollmers död skulle uppgå till 50.000 riksdaler (knappt 8,3 miljoner i dag). Utifrån detta skulle, menade han

20. Detta är det i not 16 ovan redovisade brevet, vari det även framgår att Faxé hade tagit del av de båda yttrandena.

21. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol A 2 A:115, sammanträde 1844-08-31, § 4 med "bilaga Ek".

22. Gunnar Carlquist: *Sparbanken i Lund 1833–1933 – Minnesskrift* (Lund 1933), bilaga (porträttmatrikel), s 51.

[...] icke blott våra efterkommande [...] utan skulle redan samtiden förebrå Academien, om den skjöt ifrån sig en efter utseendet af att börja med mindre betydlig gåfva, men som i en icke aflägsnare framtid, än den här beräknade, kunde blifva rätt betydande [...].

Och Ek vann gehör. Trots de tidigare yttrandena beslöts enhälligt att be Kungl Maj:t att "antagandet af den erbjudna öfverlåtelsen [...] på de af Auditeuren Vollmar [sic!] och dess Fru föreskrifna villkor, må i underdånighet tillstyrkas". Till detta fogade fysikprofessorn Ekelund att gåvans indirekta funktion som "en utväg för bildande af ett Fidei-Commiss" inte formellt stred mot "den rörande bortgifvande af fast egendom gällande lagstiftningen". Punkten förklarades omedelbart justerad.

Därmed blev det andra kvarnar uppe i Stockholm som fick börja mala i frågan, och de tog sin tid på sig. Ännu när professor Hill lämnade rektoratet läsårsskiftet 1844/45 kunde han i sitt skiftesprogram inte meddela annat än att "Auditör Wollmars i sidsta programmet nämnda anbud har blifvit underställt Kgl. M:ts nådiga pröfning".²³ Först i juli 1845 kom sista ordet från högsta

Johan Gustaf Ek som fick sina professorskollegor att vilja ta emot donationen. Bildkälla: *Sparbanken i Lund 1833–1933 – Minnesskrift*.

23. Carl Johan Hill [som "Universitetets rektor"]: *Till vetenskapens beskyddare, idkare och vänner – Vördsam inbjudning till [...] de åldrige ceremonier hvarmed den nyvalde i sitt embete inställes* (Lund 1845), opag.

ort: efter att ha tagit del av såväl gåvobrevet som de båda yttrandena från universitet och "åtskilliga [...] infordrade upplysningar" från Wollmar samt att ha hört Högsta domstolen fann Kungl Maj:t att i beaktande av

[...] hurusom de Consistoriella ekonomiska göromålen wid Universitetet som mycket upptaga de Academiska Lärarnes tid, och afwända deras uppmärksamhet från de egentliga föremålen för deras verksamhet, wetenskaperna och deras meddelande åt den studerande ungdomen; hwadan Wi finna skäl icke wara att öka dessa så beskaffade göromål utan att betydliga och för wetenskapernas förkofran kraftigt verkande ändamål dermed winnes, hwilket ej är förhållandet i förewarande fall [...].²⁴

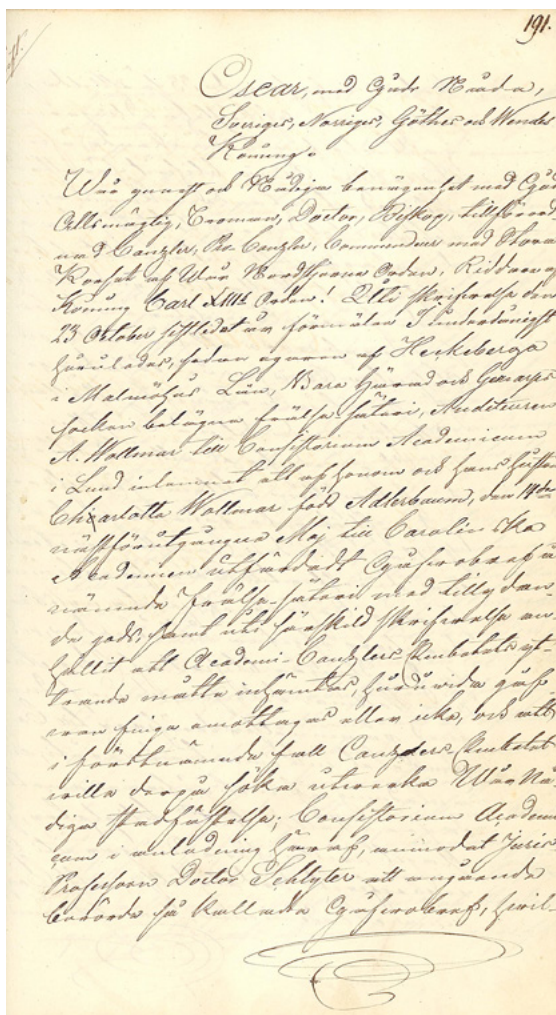
Med andra ord: med hänvisning till universitetets kärnuppdrag och ett större administrativt merarbete än vad 600 riksdaler om året vore värt beslöts att avvisa Wollmars gåva. Den kanske mer känsliga principfrågan om att kringgå fideikommisslagstiftningen berördes däremot inte närmare. Som ett resultat av det kungliga beslutet återsände universitetet inte blott gåvobrevet till Wollmar utan även de bägge egna betänkandena i frågan, och därav alltså att de mest centrala dokumenten i denna historia inte bevarats till eftervärlden – men väl det korta brev där Wollmar bekräftar att han erhållit dem...²⁵

OM INTE OM HADE VARIT

Vad hade då hänt om regeringen i stället hade låtit universitetet få Häckeberga? Ja, till att börja med hade det slott man då blivit ägare till varit ett helt annat än det som finns i dag (och som nog åtskilliga universitetsanställda gästade såsom konferensanläggning). Den huvudbyggnad som fanns på 1840-talet var en under århundraden om- och tillbyggd anläggning av troligen medeltida ursprung, vilken brutalt demolerades på 1870-talet av Wollmars dotterson Tönnes Wilhelm Wrangel. Så solida visade sig därvid de gamla grundmurarna att de fick sprängas med dynamit!²⁶ Hade ett akademiskt ägarskap männe förhindrat detta kulturmord?

I beaktande av att det nya slottet uppfördes av samme man som var universitetets arkitekt *par préférence* vid tiden – Helgo Zettervall – kan man förstås tvivla, men möjligen kunnat hoppas på att akademien som ägare hade funnit det alltför kostsamt – särskilt för en byggnad man själv i praktiken inte disponerade.

För ser man till hur den faktiska ägarlängden på Häckeberga kom att gestalta sig utan universitetets inblandning så härskade familjen Wrangel von Brehmer där i fyra generationer ända fram till 1952, då godset genom en son till Ulla Dorothea Wrangel, gift Tham, i

Första sidan av Kungl Maj:ts beslut att avvisa donationen. Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

24. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol E 1 A:17, kungligt brev 1845-07-15.

25. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol A 2 A:116, sammanträde 1845-10-11, § 11 resp vol E 7 A:124, brev från Wollmar 1845-10-09.

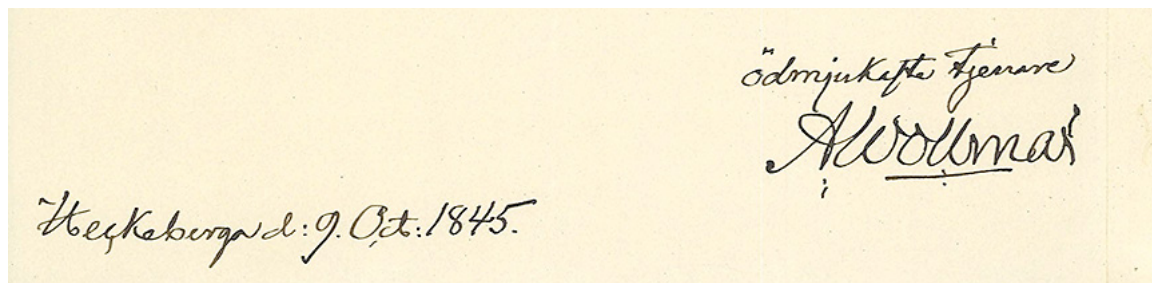
26. Sven T Kjellberg: *Slott och herresäten i Sverige – Skåne*, bd 2 (Malmö 1966), s 112 resp 115.

stället övergick i ätten Thams ägo.²⁷ Då hade successio- nen dock inte följt den agnatiska linje från äldste son till äldste son som fideikommiss i regel tillämpar, och hade den i stället gjort detta så hade Häckeberga i dag ägts av auditör Wollmars ännu kvarlevande dottersson- sons sonson, en pensionerad bankman i Falsterbo, tillika ätten Wrangel von Brehmers nuvarande huvudman.²⁸ Hade gåvan mottagits på Wollmars villkor hade univer- sitet således alltjämt bara ha haft rätt att inkassera sina årliga 600 riksdaler (om än förhoppningsvis omräknade till kronor och inflationsuppräknade, vilket i nuläget hade inneburit knappt 100.000 om året).²⁹

Eller? Kanske hade man trots allt även haft en annan rätt, vilken var mer strikt kopplad till det formella ägar- skapet: patronatsrätten. Häckeberga hörde nämligen till de gods där ägaren, *patronus*, hade rätt att själv utse den

lokale kyrkoherden – i detta fall i Genarps kyrka, "den skånska landsortens märkligaste renässanstempel".³⁰ Och den rätten hade då rimligen övergått till den nye formelle ägaren snarare än till disponenten. Vilket hade inneburit att rektor hade kunnat belöna framstående studenter, forskare och lärare inom teologiska fakulte- ten med en "egen" prästtjänst! (I vart fall fram till 1922 då patronatsrätten avskaffades i Sverige.³¹)

De inledningsvis skisserade möjligheterna att använda själva slottsbyggnaden för akademiska högtidligheter hade dock rimligen varit begränsad så länge den wrang- elska svärdslinjen fortlever. Men vem vet: tack vare nyli- gen uppkomna förhållanden kanske universitetet i stäl- let kan få möjlighet att framöver disponera något trevligt danskt slott?

I brist på kända bilder av auditören Wollmar får han illustreras av sin underskrift i det brev där han bekräftar återlämnandet av gåvobrevet. Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

Fredrik Tersmeden
Fil dr h c, arkivarie vid Universitetsarkivet

Med varmt tack till min arkivarietkollega Robert Iwenstam som inte bara varit behjälplig med att leta fram arkivhand- lingar utan även kommit med allmänna käll- och bildtips.

27. aa, s 118.

28. Kartlagt genom Elgenstierna 1936, s 45ff, samt spridda utgåvor av *Adelskalendern* från 1940-tal till nutid.

29. Det kan här nämnas att makarna Wollmar 1857 återkom med en ny donation som faktiskt accepterades och som resulterat i en stipendie- och resefond, "A och Charlotte Wollmars donation"; se Weibull & Tegner 1868, bd 2, s 473.

30. Ljunggren 1852–1863, opag; Gunnar Carlquist (utg): *Lunds stifts herdaminne från reformationen till nyaste tid*, serie II, bd 5 (Lund 1954), s 7.

31. Gunnar Bendz: "Om patronatsrätt och lagen om dess upphävande" i *Svensk juristidning* 1921, s 92–97.

LUNDS
UNIVERSITET

LUNDS UNIVERSITET

Box 117
221 00 Lund
Tel 046-222 00 00
www.lu.se